

สาขาวิชาการอาชีวศึกษา
และอุตสาหกรรมศิลป์

อุตสาหกรรมศึกษา

อุตสาหกรรมศึกษา (Industrial Education) เป็นคำที่มีการใช้ในหลักสูตรและการเรียนการสอนในประเทศไทยเมื่อไม่นานมานี้เอง ทั้งๆ ที่ในต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกา มีการใช้คำนี้มานานแล้ว แต่ในปัจจุบันหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทางด้านอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีในประเทศไทยก็มีการใช้คำต่างๆ มากมาย เช่น คำว่า อุตสาหกรรมศิลป์ ช่างอุตสาหกรรม ช่างฝีมือ และช่างเทคนิคอุตสาหกรรม เป็นต้น การนำชื่อคำต่างๆ เหล่านี้มาใช้กับหลักสูตรแต่ละชนิดมีลักษณะแตกต่างกันไป เพราะแต่ละชื่อคำจะมีความหมายเฉพาะของมันเอง การบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอน ผู้ปฏิบัติอาจมีความเข้าใจในเรื่องขอบข่าย และความต่อเนื่องของหลักสูตรแต่ละชนิดแตกต่างกันไปในแต่ละยุคสมัย

ความหมายของอุตสาหกรรมศึกษา

อุตสาหกรรมศึกษา หมายถึง การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานช่างทางด้านอุตสาหกรรม และเทคโนโลยี เช่น ช่างไฟฟ้า ช่างกลโรงงาน ช่างยนต์และอื่นๆ การศึกษาที่ว่านี้ครอบคลุมถึงการฝึกปฏิบัติและประมวลความรู้ในงานช่างนั้นๆ ด้วย

ขอบข่ายของอุตสาหกรรมศึกษา

การจัดการศึกษาทางด้านอุตสาหกรรมศึกษาที่เริ่มตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา

และอุดมศึกษานั้น จากแผนภูมิขอบข่ายอุตสาหกรรม จะพบว่าการจัดอุตสาหกรรมศึกษามีอยู่ ๒ แนวทาง กล่าวคือ ๑. อุตสาหกรรมศึกษาทั่วไป และ ๒. อุตสาหกรรมศึกษาเฉพาะด้านประกอบไปด้วยโปรแกรมวิชาต่างๆ ดังนี้

๑. อุตสาหกรรมศึกษาทั่วไป (General Industrial Education) เป็นการจัดการศึกษาทางด้านอุตสาหกรรมต่างๆ ไปที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เรียน เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมในสังคมอุตสาหกรรม ดังนั้นโปรแกรมหลักสูตรที่สอดคล้องกับหลักการในการจัดการศึกษานี้คือ โปรแกรมหลักสูตรอุตสาหกรรมศิลป์ ซึ่งถ้าพิจารณาโครงสร้างหลักสูตรของการศึกษาระดับต่างๆ จะเห็นได้ว่าโปรแกรมวิชาอุตสาหกรรมศิลป์เป็นวิชาบังคับที่จัดให้เด็กทุกคนต้องเรียน สำหรับการศึกษาระดับประถมศึกษา และมีมัศึกษานั้นเมื่อพิจารณาจากโครงสร้างของหลักสูตร จะพบว่าวิชาอุตสาหกรรมศิลป์จะอยู่ในกลุ่มวิชาศิลปปฏิบัติ (Practical Arts) ที่ประกอบไปด้วยวิชาอุตสาหกรรมศิลป์, ธุรกิจศิลป์, คหกรรมศิลป์ และเกษตรกรรมศิลป์ ซึ่งวิชาในกลุ่มนี้ไม่ได้มีจุดประสงค์ในการเตรียมบุคคลเข้าสู่การประกอบอาชีพ แต่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทักษะและทัศนคติที่เป็นพื้นฐานจำเป็นในการดำรงชีวิตและการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมอุตสาหกรรม

อย่างไรก็ตาม ในหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๑ และหลักสูตรมัธยมศึกษา พ.ศ.

๒๕๒๔ การจัดหลักสูตรได้เปลี่ยนชื่อจากกลุ่มวิชาศิลปปฏิบัติเป็นกลุ่มวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพในหลักสูตรประถมศึกษา และเป็นกลุ่มวิชาการงานและอาชีพในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนั้นตามหลักสูตรนี้ในโปรแกรมวิชาอุตสาหกรรมศิลป์ซึ่งอยู่ในกลุ่มวิชาศิลปปฏิบัติก็เปลี่ยนไปอยู่ในโปรแกรมวิชางานประดิษฐ์และงานช่าง และในโปรแกรมวิชาช่างในบ้านซึ่งเป็นวิชาบังคับของ

วิชาในกลุ่มวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพ และการงานและอาชีพตามระดับชั้นการศึกษาดังกล่าว

๒. อุตสาหกรรมศึกษาเฉพาะด้าน (Specialized Industrial Education) เป็นการจัดการเรียนการสอนวิชาอุตสาหกรรมศึกษาเฉพาะด้านให้นักเรียนมีความถนัดและสนใจในด้านนั้นๆ ได้เรียนเพื่อเตรียมความรู้และทักษะที่จำเป็น และเป็นการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับ

แผนภูมิ
ขอบข่ายของอุตสาหกรรมศึกษา

ตลาดแรงงานเพื่อให้ผู้เรียนนำไปใช้ประกอบอาชีพ การจัดโปรแกรมวิชาหรือหลักสูตรตามหลักการนี้ได้แก่ โปรแกรมวิชาช่างอุตสาหกรรม (Trade and Industrial Education) โปรแกรมช่างชำนาญการอุตสาหกรรม (Industrial Apprenticeship) และโปรแกรมวิชาช่างเทคนิคอุตสาหกรรม

(Technical Education) เป็นต้น โปรแกรมวิชาต่างๆ ในกลุ่มนี้จัดได้หลากหลายและในหลายระดับการศึกษาขึ้นกับตลาดแรงงานที่ต้องการผู้มีความรู้ต่างระดับกัน เช่น บางอาชีพต้องการบุคคลระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ และบางอาชีพปริญญา เป็นต้น

<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;"> ปรินญา (๔ ปี) </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;"> ปรินญา (๒ ปี) </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;"> เทคนิคศึกษา ช่างอุตสาหกรรม </div>	อุดมศึกษา : ชั้นนำไปใช้ ๑. นำไปใช้ในการประกอบอาชีพ ๒. นำไปใช้ในการศึกษาเฉพาะ
<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;"> พื้นฐานวิชาชีพ ช่างอุตสาหกรรม (บังคับ) </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;"> อาชีวศึกษา ช่างอุตสาหกรรม </div>	มัธยมศึกษาตอนปลาย : ชั้นเตรียม ๑. เตรียมความรู้และทักษะการประกอบอาชีพ ๒. เตรียมตัวเพื่อศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา
<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;"> งานช่างในบ้าน (บังคับ) </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;"> ช่างอุตสาหกรรม (เลือก) </div>	มัธยมศึกษาตอนต้น : ชั้นสำรวจ ๑. สำรวจความถนัด และความสนใจ ๒. สำรวจข้อมูลต่างๆ เพื่อตัดสินใจในอาชีพ
<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;"> งานประดิษฐ์ และงานช่าง (บังคับ) </div>		ประถมศึกษา : ชั้นตระหนัก ๑. ตระหนักตนเองในบ้านและในสังคม ๒. ตระหนักตนเองในบทบาทของอาชีพ
วิชาอุตสาหกรรมศิลป์ Industrial Arts Education	วิชาชีพอุตสาหกรรม Occupational Industrial Education	ระดับการศึกษาและหลักสูตรในการศึกษาเพื่ออาชีพ กับ อุตสาหกรรมศึกษา Phase of Career Education and Industrial Education
อุตสาหกรรมศึกษา Industrial Education		

แผนภูมิ
การศึกษาเพื่ออาชีพกับอุตสาหกรรมศึกษา

เมื่อพิจารณาหลักสูตรมัธยมศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๑, พ.ศ. ๒๕๒๔ และฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓ พบว่าวิชาชีพจัดเป็นวิชาเลือกในกลุ่มวิชาการทำงานและอาชีพ และสำหรับนักเรียนที่เลือกเรียนเน้นโปรแกรมในกลุ่มวิชาชีพของสาขาอาชีพศึกษา จะมีวิชาหลายวิชาที่จัดไว้ในกลุ่มนี้ เช่น ช่างอุตสาหกรรม เกษตรกรรม คหกรรม ศิลปกรรม พาณิชยกรรม และศิลปกรรม อย่างไรก็ตามวิชาช่างอุตสาหกรรมตามหลักสูตรมัธยมศึกษาจะเป็นการศึกษาอุตสาหกรรมเฉพาะด้าน ซึ่งได้แก่ ช่างแขนงต่างๆ เช่น ช่างก่อสร้าง ช่างไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ ช่างโลหะ และช่างเขียนแบบ เป็นต้น โปรแกรมวิชาช่างอุตสาหกรรมในระดับมัศึกษานี้บางครั้งจะเรียกว่า อาชีวศึกษา ช่างอุตสาหกรรม หรืออาชีพช่างอุตสาหกรรมก็ได้ สำหรับหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประเภทช่างอุตสาหกรรม มีการจัดสอนอยู่ในสถานศึกษาของรัฐ สังกัดกรมอาชีวศึกษา และจัดสอนในสถานศึกษาเอกชนซึ่งก็คือเป็นหลักสูตรอาชีพช่างอุตสาหกรรม และเทียบเท่ากับระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเช่นกัน

โดยสรุปหลักการจัดหลักสูตรอุตสาหกรรมศึกษาจะมี ๒ แนวทาง คือ การศึกษาอุตสาหกรรมศึกษาทั่วไป และการศึกษาอุตสาหกรรมศึกษาเฉพาะด้าน ซึ่งอุตสาหกรรมศึกษาทั่วไปจะมีลักษณะเป็นวิชาบังคับที่ทุกคนจะต้องเรียน และจะจัดอยู่ในระดับการศึกษาต่างๆ โดยมีชื่อเรียกต่างกันไป แต่สำหรับการศึกษาอุตสาหกรรมศึกษาเฉพาะด้านก็มีลักษณะเป็นการจัดการศึกษาวิชาให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียนและความต้องการของตลาดแรงงานเป็นสำคัญ

จุดมุ่งหมายของอุตสาหกรรมศึกษา

เมื่อศึกษาความหมายและขอบข่ายของหลักสูตรอุตสาหกรรมศึกษาดังกล่าวแล้ว ก็พอจะสรุปจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอุตสาหกรรมศึกษาได้ว่า จุดมุ่งหมายอย่างกว้างของทุกหลักสูตรในสาขาวิชาอุตสาหกรรมศึกษา คือ การจัดการศึกษาดังแต่ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะ และทัศนคติในงานอุตสาหกรรมได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับการดำรงชีวิตและ/หรือการนำไปใช้ประกอบอาชีพอุตสาหกรรมดังแสดงไว้ในแผนภูมิการศึกษาเพื่ออาชีพกับอุตสาหกรรมศึกษา และเราจะพบว่าการกำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะหรือแนวแคบของโปรแกรมวิชาต่างๆ ในหลักสูตรอุตสาหกรรมศึกษาแต่ละระดับการศึกษาจะมีความแตกต่างกันเพราะการกำหนดจุดมุ่งหมายมีรากฐานมาจากการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความต้องกาปัญหา และการพัฒนาอาชีพ โดยเริ่มตั้งแต่การตระหนักในตนเอง การสำรวจ ความถนัด และความสนใจในงานอาชีพ การตัดสินใจเลือกอาชีพ การวางแผนเข้าสู่การประกอบอาชีพ และการประกอบอาชีพอุตสาหกรรม

ตัวอย่างของจุดมุ่งหมายของโปรแกรมวิชาต่างๆ ในหลักสูตรอุตสาหกรรมศึกษา ได้แก่ โปรแกรมวิชางานประดิษฐ์และงานช่าง ในระดับประถมศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อมุ่งปูพื้นฐานทางทักษะ นักเรียนจะฝึกปฏิบัติจนเกิดทักษะ และความเข้าใจอย่างแท้จริง มีความรักและทัศนคติต่อการทำงานจนกลายเป็นนิสัย และเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ แต่ผู้เรียนยังไม่มีความพร้อม

ทั้งการเจริญเติบโตทางร่างกายและสติปัญญาที่จะประกอบอาชีพได้ เพราะความพร้อมที่พอจะประกอบอาชีพได้นั้น ต้องมีอายุไม่น้อยกว่า ๑๖ ปี ส่วนโปรแกรมวิชาช่างในบ้านในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดอุปนิสัยรักในการทำงานปฏิบัติงานได้อย่างเข้าใจ และเป็นพื้นฐานสำหรับวิชาชีพตลอดจนสำรวจความสนใจและความถนัดในอาชีพซึ่งเป็นพื้นฐานให้กับผู้เรียนเลือกตัดสินใจเรียนวิชาชีพหรือไม่ต่อไป และถ้าไม่สามารถเรียนต่อไปได้ ผู้เรียนอาจนำความรู้และทักษะเหล่านี้ไปใช้เป็นพื้นฐานและแนวทางในการประกอบอาชีพเบื้องต้นได้

อย่างไรก็ตาม การกำหนดจุดมุ่งหมายของโปรแกรมวิชางานประดิษฐ์และงานช่างในระดับประถมศึกษา และจุดมุ่งหมายของโปรแกรมวิชาช่างในบ้านในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นค่อนข้างเน้นการฝึกทักษะและความชำนาญในฝีมือ แต่

หลักการในโปรแกรมวิชางานประดิษฐ์และงานช่างกับโปรแกรมวิชาช่างในบ้านจัดเป็นวิชาบังคับที่นักเรียนทุกคนต้องเรียนและอยู่ในหลักการอุตสาหกรรมศึกษาทั่วไป (General Industrial Education) ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโปรแกรมวิชาเหล่านี้ จะต้องเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทำงานและผลผลิตอุตสาหกรรมเพื่อให้นักเรียนสามารถดำรงชีวิตและปรับตัวอยู่ในสังคมอุตสาหกรรมได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้น โปรแกรมวิชาต่างๆ ในขอบข่ายของอุตสาหกรรมศึกษาที่จัดให้มีการเรียนการสอนในระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน แม้มีจุดมุ่งหมายกว้างขวางและลึกซึ้งแตกต่างกัน แต่กระบวนการเรียนการสอนและเนื้อหาความรู้จะต้องสอดคล้องและสัมพันธ์กันในแต่ละระดับการศึกษาด้วย

เปรี๊อง กิจรัตน์ภร

บรรณานุกรม

- ศึกษาธิการ, กระทรวง. แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ระยะที่ ๖ (พ.ศ. ๒๕๓๐-๒๕๓๔) ของกระทรวงศึกษาธิการ. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๒.
- _____. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๒.
- _____. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๒.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. "แนวคิดการจัดการศึกษาในอนาคต," โครงการทบทวนแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๒๐. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๓๒.
- Baird, Ronald J. **Contemporary Industrial Teaching.** Illinois : The Goobheart-Willcox Co., Inc., 1972.
- Brown, Ryan K. "The Role of Creative Problem Solving in the Industrial Technology Curriculum," **Journal of Industrial Technology.** Vol.5, No. 2 Spring, 1989.
- Cochran, Leslie H. **"Innovative Program in Industrial Education."** Illinois : McKnight Publishing Co., 1970
- Householder, Daniel L. "Curriculum Movement of the 1980's." **Industrial Arts Education : Retrospect Prospect.** 28 th Yearbook of ACIATE, Illinois : McKnight Publishing Company, 1979.
- Kemp, William H. and Anthony E. Schwaller. **Instructional Strategies for Technology Education.** 37th Yearbook of CTTE, California : Glencoe Publishing Company, 1988.
- Roberts, Roy W. **Vocational and Practical Arts Education : History, Development, and Principles.** New York : Harper & Brothers, 1957.
- Silvius, G. Harold. and Estell H. curry, **"Managing Multiple Activities in Industrial Education."** Illinois : Mcknight & Mcknight Publishing Company, 1971.
- Snyder, J. and J. Hales, **"Jackson's Mill Industrial Arts Curriculum Project."** Charleston : West Virginia Department of Education, 1981.
- Williams, Walter R. **"A Review and Evaluation of Industrial Education Programs in the United Teachers Colleges and a Five Years Plan in Technology Education for the Kingdom of Thailand."** Pranakorn Teachers' College, 1989.